

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 22, No. 6, Summer 2022, 193-219
Doi: 10.30465/CRTLS.2022.37479.2312

**A Comparative Study of Two Widely Used ESP Books for
Nursing Students Published by
Oxford University Press and SAMT**

***Oxford English for Careers:
Nursing 1 vs. English for the Students of Nursing***

Simin Sattarpour*

Assef Khalili**, Maryam Zeinolabedini***

Abstract

Book evaluation is considered a prerequisite to developing or republicating educational books. Therefore, utilizing an evaluation checklist, 12 university professors, selected through purposive and convenience sampling, evaluated two ESP books in nursing, published by Oxford University Press and SAMT. The findings of the qualitative analysis revealed that the book published by SAMT, no longer seems suitable for today's students. Quantitative analysis indicated that Mean score given to SAMT's book was significantly lower than Oxford's. Despite the lack of visual appeal and audio-video files, little variety in the teaching and testing methods, with the old

* Basic Sciences Department, Faculty of Allied Medical Sciences, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran, sattarpours@tbzmed.ac.ir

** Basic Sciences Department, Faculty of Allied Medical Sciences, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran, khalilias@tbzmed.ac.ir

*** Basic Sciences Department, Faculty of Allied Medical Sciences, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran (Corresponding Author), maryamabedini.urmia@yahoo.com; zeinolabedini@tbzmed.ac.ir

Date received: 2022/03/30, Date of acceptance: 2022/07/26

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

reading-oriented approach, without paying attention to phonetics and grammatical issues, and being far from the language teaching theories, this book has recently been republished for the nineteenth time. Although the problems underlined in SAMT's book are not observed in the Oxford's, this book is not error-free, either. It does not fully meet the needs of Iranian students since its major focus is on language use in the career-related contexts with an equal attention to all skills. This comparison can help the authors and syllabus designers in the field of nursing to prepare, compile, and edit books, using the strengths of the existing books.

Keywords: English for Academic Purposes, English for Specific Purposes, Nursing Students, Textbook, Textbook Evaluation.

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی در رشته پرستاری از انتشارات آکسفورد و سمت انگلیسی آکسفورد برای مشاغل: پرستاری ۱ وانگلیسی برای دانشجویان رشته پرستاری سمت

سیمین ستارپور*

آصف خلیلی**، مریم زین‌العابدینی***

چکیده

از بایسته‌های تدوین یا تداوم چاپ کتاب‌های آموزشی ارزش‌یابی آن‌هاست. با به‌کارگیری انگاره ارزش‌یابی کتاب‌های انگلیسی با اهداف ویژه، دوازده تن از استادان دانشگاهی برگزیده با روش نمونه‌گیری هدف‌مند و دردست‌رس دو کتاب زبان تخصصی رشته پرستاری از انتشارات «سمت» و «آکسفورد» را ارزیابی مقایسه‌ای کردند. تحلیل کیفی یافته‌ها نشان داد کتاب سمت دیگر چندان مناسب دانشجویان امروز نیست. نتایج تحلیل کمی نیز نشان داد میانگین امتیازات داده‌شده به کتاب سمت، کم‌تر از امتیازات کتاب آکسفورد بود. این کتاب، با وجود نداشتن جذابیت دیداری و فایل‌های صوتی-ویدئویی، با

* استادیار آموزش زبان انگلیسی گروه علوم پایه، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران، sattarpours@tbzmed.ac.ir

** استادیار آموزش زبان انگلیسی گروه علوم پایه، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران، khalilias@tbzmed.ac.ir

*** استادیار آموزش زبان انگلیسی گروه علوم پایه، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)، maryamabedini.urmia@yahoo.com; zeinolabedini@tbzmed.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۴

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

محوریت خوانش و متون قدیمی، بی‌توجهی به آواشناسی و دستور زبان، بدون تنوع در روش تدریس و سنجش، و با دوری از تئوری‌های آموزش زبان برای نوزدهمین بار به چاپ رسیده است. گرچه در کتاب آکسفورد اشکالات مشاهده شده در کتاب سمت دیده نمی‌شود، این کتاب نیز اشکال دارد و کاملاً متناسب با اهداف و نیازهای دانشجویان ایرانی نیست و بیش‌تر بر موقعیت‌های شغلی در یادگیری زبان تأکید می‌کند. یافته‌ها می‌توانند به نویسندگان و برنامه‌ریزان درسی رشته پرستاری یاری رسانند تا با بهره‌گیری از نقاط قوت کتاب‌های موجود، به گردآوری، نگارش، و ویرایش کتب پردازند.

کلیدواژه‌ها: ارزش‌یابی کتاب‌های درسی، انگلیسی برای اهداف دانشگاهی، انگلیسی برای اهداف ویژه، کتاب درسی، دانشجویان پرستاری.

۱. مقدمه

به گفته چارلز (Charles 2013)، نیاز به زبان انگلیسی در حیطه دانشگاهی شامل کسب مهارت خوانش متون تخصصی، نوشتن مقاله یا دیگر متون دانشگاهی، و شرکت فعال در کنفرانس‌های بین‌المللی می‌شود. بنابراین، انگلیسی برای اهداف ویژه و دانشگاهی در دریافت و انتقال دانش در سراسر جهان، بدون در نظر گرفتن زبان اول تولیدکننده آن دانش، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند (Gholami and Zeinolabedini 2017).

از سوی دیگر، انگلیسی برای پرستاری (english for nursing) در سال‌های گذشته اهمیت ویژه‌ای یافته که عمدتاً ناشی از نیازسنجی‌های انجام شده است (Bosher 2013). همان‌طور که فلاوردو (Flowerdew 2013) اشاره می‌کند، نیازسنجی در ESP نخستین گام در طراحی و ایجاد دوره انگلیسی با اهداف ویژه برای تعیین چیستی (what) و چگونگی (how) آن دوره است. نیازسنجی‌های انجام شده در زمینه انگلیسی برای پرستاری سبب شد تا این دوره تخصصی، علاوه بر تلاش در رفع نیاز کاربرانش در زمینه مهارت‌های دانشگاهی، توجه به توانمندی‌های به‌کارگیری انگلیسی در زمینه‌های مرتبط با شغل را نیز سرلوحه خود قرار دهد (ibid.).

این رویکرد جدید نگاهی نو در تدوین کتاب‌های زبان انگلیسی تخصصی در رشته پرستاری ایجاد کرد (Bosher 2008). بنابه گفته بوشر (Bosher 2013)، پژوهش‌های انجام شده در زمینه انگلیسی برای پرستاری به بذل توجه به همه محورهای زبانی هم‌چون مهارت‌های چهارگانه، تعامل، واژگان، دستور زبان، مسائل آواشناسی، نوع تکالیف، و نحوه سنجش

توانمندی زبانی منجر شد. آنچه درخور تأمل است، جایگاه کتاب یا محتوای درسی مورد استفاده در تدریس زبان تخصصی به‌طور عام و زبان تخصصی پرستاری به‌طور خاص است. بنابه گفته‌هایچینسون و تورس (Hutchinson and Torres 1994)، کتاب درسی، به‌منزله اصلی‌ترین واحد جهانی تدریس، نقش کلیدی را در تدریس و یادگیری در کلاس‌ها ایفا می‌کند. البته، ازیک‌سو، باتوجه‌به فراوانی و گوناگونی کتاب‌های هم‌سنگ و ازسوی‌دیگر، پیچیدگی روزافزون مطالب موردنیاز تدریس، آن‌هم براساس نیازسنجی‌های به‌روز و کارآمد، انتخاب محتوای مناسب چندان آسان نمی‌نماید (Tomlinson 2010).

تاملینسون (Tomlinson 2013) معتقد است که ارزش‌یابی کتاب‌های درسی باید در سه مرحله اجرا شود: پیش، حین، و پس از به‌کارگیری در کلاس درس. از نظر او، ارزش‌یابی شامل اندازه‌گیری ارزش یا ارزش بالقوه محتوای آموزشی می‌شود که متشکل از دسته‌ای از قضاوت‌ها درباره تأثیر محتوای مدنظر در افراد استفاده‌کننده از آن محتواست.

تاملینسون و ماسوهارا (Tomlinson and Masuhara 2017) در چهارچوب ارزش‌یابی‌شان چهار بعد اساسی را برای یک محتوای خاص مدنظر قرار می‌دهند: نخست، تجزیه‌وتحلیل وضعیت هدف برای کاربران (به‌لحاظ فرهنگی، مؤسسه‌ای، دوره‌ای، اهداف، محتوا، متدولوژی، ابزار ارزش‌یابی، مدرسان، و فراگیران)، دوم تجزیه‌وتحلیل محتوا (گوه‌ره و نوع دیدگاه مدنظر برای تدریس، نیاز فراگیران، مفهوم به‌کارگیری مطالب فراگرفته‌شده، و طراحی محتوا)؛ سوم، تطبیق و ارزش‌یابی (میزان هم‌خوانی طراحی دوره با وضعیت مقصد و اهداف یادگیری و فراگیران)، و چهارم اقدام (تأییدنکردن محتوا و رد آن، تأیید و پذیرش آن، تأیید پس از ایجاد تغییرات تطبیقی، تقویت محتوا، و تأیید محتوا به‌منزله محتوایی بسیار ارزنده و درخور).

البته، انجام ارزش‌یابی به معیارهای استاندارد نیاز دارد و پژوهش‌گران تاکنون مدل‌های ارزیابی گوناگونی تهیه و ارائه کرده‌اند.

۱.۱ هدف و اهمیت انجام پژوهش

باوجود اهمیت ارزش‌یابی کتاب‌های درسی در کشور ما کتاب‌هایی مانند کتاب موردارزیابی پیش‌رو هستند که باوجود استفاده چندین‌ساله، هنوز هم ارزش‌یابی نشده‌اند. بنابراین، اطلاعات دقیقی از میزان انطباق آن‌ها با تئوری‌های ESP، اهداف، و موقعیت‌های آموزشی در دست نیست. باتوجه‌به این که با در دست‌رس بودن کتاب‌های داخلی و خارجی به‌ظاهر

مطلوب، نزدیک به دو دهه این کتاب بدون هیچ ویرایشی از ترجیح‌های استادان زبان تخصصی پرستاری در بیش‌تر دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور است، نگارندگان حاضر بر آن شدند تا آن را به‌صورت موشکافانه بررسی کنند و با مقایسه چاپ نوزدهم انگلیسی برای دانشجویان رشته پرستاری سمت با کتاب انگلیسی آکسفورد برای مشاغل: پرستاری ۱، به‌منظور ارزش‌یابی ساختارمند این کتاب گامی بردارند.

پی‌آمدهای علمی و عملی این مقایسه می‌تواند برای برنامه‌ریزان دروس زبان تخصصی، تهیه و تدوین‌کنندگان محتوای جدید، نگارندگان و ناشران این کتاب، واردکنندگان کتاب‌های مفید خارجی، مدرسان زبان تخصصی پرستاری، و دانشجویان مؤثر واقع شود. با در نظر گرفتن چهارچوب چهاربعدی تاملینسون و ماسوهارا (Tomlinson and Masuhara 2017)، که پیش‌تر اشاره شد، با تجزیه و تحلیل وضعیت هدف و محتوا، تطبیق و ارزش‌یابی، و در نهایت اقدام نه‌تنها می‌توان با نتایج این پژوهش برای رفع ایرادهای احتمالی، ویرایش، و بازننگری‌های آینده کتاب حاضر گام برداشت، بلکه با شناخت بهتر نکات مدنظر و فراهم کردن اطلاعاتی تا حد امکان همه‌جانبه براساس نکات مدنظر در ارزش‌یابی، حتی در تدوین محتوای به‌روزتر و کارآمدتر، و انتخاب بهترین محتوای ممکن برای استفاده در کلاس اقدامات مفیدی صورت داد.

۲. پیشینه تحقیق

باتوجه به اهمیت تهیه مطالب انگلیسی متناسب با اهداف ویژه دانشجویان هر رشته، کتاب‌های زبان تخصصی گوناگونی در داخل و خارج از کشور به چاپ رسیده‌اند. به‌منظور برآورد و انتخاب بهترین کتاب یا تهیه کتاب مناسب‌تر باید با ارزیابی کتاب‌های موجود، میزان تأثیرگذاری، مقبولیت، کاربردی بودن، و رضایت کاربران سنجیده شوند.

محمودی (۱۳۹۷) کتاب زبان تخصصی مهندسی انتشارات سمت را براساس چهارچوب محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳) ارزیابی کرده است. هرچند این کتاب در مقایسه با کتاب نسل پیشین سمت، سازگاری بیش‌تری با نظریه‌های مطرح در زمینه آموزش زبان انگلیسی دارد، در آن اشکالات مهمی نظیر نبود تعادل بین بخش‌های گوناگون کتاب از نظر کمی و کیفی مشاهده شد. شهیدی‌پور و تحریریان (Shahidipour and Tahririan 2017) نیز کتاب نسل نوین انگلیسی برای دانشجویان پزشکی سمت را از دیدگاه دانشجویان و استادان بررسی کردند. شرکت‌کنندگان این تحقیق از ویژگی‌های ساختاری، واژگان، و دستور زبان

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پرکاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۱۹۹

کتاب راضی بودند، اما هردو گروه از محتوای متون و مهارت‌های زبانی به‌کارگرفته شده در کتاب اظهار نارضایتی کردند.

از جمله کارهایی که کتاب‌های داخلی و خارجی را مقایسه کرده‌اند، می‌توان به مطالعه رحیمی (Rahimy 2008) اشاره کرد که ضمن ارزیابی کتاب مجموعه اصطلاحات پزشکی کوهن (Cohen 2008)، از نظر تطابق با برنامه درسی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران مشاهده کرد که محتوا و برنامه درسی علوم پزشکی از لحاظ مهارت‌های خوانش و نوشتار، و نه شنیدار و گفتار، با این کتاب سازگاری زیادی داشتند. عبادی و نادری فرجاد (Ebadi and Naderifarjad 2015) نیز با مقایسه دو کتاب زبان تخصصی انتشارات سمت و آکسفورد از لحاظ ابعاد عملی، نظری، محتوا، مهارت‌ها، واژگان، و دستور زبان دریافتند که رضایت دانشجویان از کتاب آکسفورد بیش‌تر بوده است.

۳. روش انجام پژوهش

۱.۳ رویکرد پژوهش

باتوجه به ماهیت انگاره به‌کارگرفته‌شده در این پژوهش، بخش عمده‌ای از داده‌ها از نوع کیفی و بخشی نیز از جنس کمی‌اند که هم‌زمان جمع‌آوری شده‌اند. بنابراین، در مطالعه حاضر از طرح آمیخته اندراجی (embedded mixed method) استفاده شده است که در آن داده‌های کمی برای یافته‌های کیفی نقش حمایتی ایفا می‌کنند (Creswell et al. 2003).

۲.۳ شرکت‌کنندگان

پژوهش‌گران حاضر، پس از انجام مکاتبات و ارائه توضیحات لازم درباره هدف تحقیق و روند انجام آن به ۲۵ نفر از استادان دانشگاه، موفق شدند رضایت دوازده تن از ایشان را برای شرکت در این مطالعه کسب کنند. نمونه‌گیری انجام‌شده هدف‌مند و درعین حال، در دست‌رس است. هشت تن از این شرکت‌کنندگان (پنج نفر از دانشگاه علوم پزشکی تبریز و سه نفر از دانشگاه تبریز) مدرک دکترای تخصصی آموزش زبان انگلیسی دارند و دیگر شرکت‌کنندگان با مدرک دکترای تخصصی آموزش پرستاری در دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز مشغول به کارند.

۳.۳ مواد و ابزار مورد استفاده

۱.۳.۳ کتاب‌های ارزیابی شده

انتشارات سمت انگلیسی برای دانشجویان رشته پرستاری را اولین بار در سال ۱۳۸۰ و نوزدهمین بار در سال ۱۴۰۰ چاپ کرده و این کتاب تاکنون ویرایش نشده است.

کتاب یادشده ۲۲۴ صفحه به صورت سیاه‌وسفید دارد، در قطع وزیری است و شامل پانزده درس اصلی، واژه‌شناسی پزشکی، و منابع می‌شود. هر درس از این کتاب سه بخش اصلی دارد. بخش اول با یک متن آغاز می‌شود و پس از آن، تمرین‌های درک مطلب ارائه می‌شوند. قسمت دوم تمرین‌ها بیشتر مربوط به واژگان و اصطلاحات موجود در متن است.

بخش دوم هر درس نیز با متن درک مطلب به همراه تمرین‌های مرتبط شروع می‌شود. قسمت پایانی بخش سوم دربردارنده متن کوتاهی است که به منزله تمرین ترجمه به کار می‌رود. در نهایت، از دانشجویان خواسته شده است حدود ده تا پانزده اصطلاح را به فارسی برگردانند. بخش واژه‌شناسی پزشکی، که در انتهای کتاب ارائه شده، به ساختار واژگان تخصصی پزشکی (ریشه‌ها، پس‌وندها، و پیش‌وندها) پرداخته است.

انگلیسی آکسفورد برای مشاغل: پرستاری (۱) نیز از مجموعه کتاب‌های انگلیسی آکسفورد برای مشاغل (*Oxford English for Careers*) است و انتشارات دانشگاه آکسفورد اولین بار آن را در سال ۲۰۰۷ به صورت رنگی و مصور در قطع رحلی چاپ کرده است. این کتاب ۱۳۵ صفحه‌ای از پانزده درس اصلی تشکیل شده است و در کنار آن، پیوسته‌هایی مانند بانک متون درک مطلب، فعالیت‌های گفتاری، مرجع دستور زبان، رونوشت متون تمرین‌های شنیداری، و واژه‌نامه دارد. هر درس با بخش *scrub up* که نوعی تمرین به منظور آماده‌سازی برای کل آن درس است، آغاز می‌شود و با بخش‌های واژگان، دستور زبان، و چهار مهارت اصلی زبان ادامه می‌یابد. در نهایت، هر درس با سه بخش به پایان می‌رسد که این بخش‌ها عبارت‌اند از: الف. «پروژه» که شامل موضوعات و تمرین‌های عملی و خارج از کلاس است، ب. «چک‌لیست» که دربردارنده اهدافی است که فراگیران به آن دست یافته‌اند و به شکل خودآزمایی ارائه شده است، ج. «کلیدواژه‌ها» که فهرستی کوتاه از واژگان تخصصی و مهم آن درس است. این مجموعه، علاوه بر کتاب اصلی، کتاب راهنمای استادان و لوح فشرده فایل‌های صوتی نیز دارد.

۲.۳.۳ انگاره ارزش‌یابی استفاده‌شده

به‌منظور ارزیابی کتاب‌های یادشده، از انگاره ارزش‌یابی محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳)، که مختص کتاب‌های انگلیسی با اهداف ویژه است، با برخی تعدیلات جزئی و پس از کسب اجازه از طراحان آن استفاده شد. این انگاره حاوی سه بخش اصلی است:

الف. ارزیابی توصیفی که دربردارنده سه بُعد بیرونی، درونی، و کلی است و بعد بیرونی با یازده گویه، درونی با سیزده گویه، و کلی با سه پرسش تشریحی ارائه شده‌اند.

ب. ارزیابی عینی به دو قسمت ارزیابی ظاهری با چهار گویه و محتوایی با نوزده گویه تقسیم شده است. در این بخش، ارزیابان نظرهای کیفی اعلامی در بخش الف خود را به‌شکل کمی در مقیاس لیکرت (از عالی = ۴ تا ضعیف = ۱) با ضریب‌های گوناگون اعلام می‌کنند و به کتاب‌های مدنظر امتیاز عددی می‌دهند. جمع امتیازات باتوجه‌به ضرایب هر گویه محاسبه شده و با آزمون‌های آماری مقایسه شده است. استادان زبان انگلیسی به دو بخش الف و ب پاسخ می‌دهند.

ج. متخصصان رشته علمی مورد مطالعه ارزیابی محتوای متون را انجام می‌دهند که شامل پنج پرسش تشریحی است.

باوجوداین که پژوهش‌گرانی که پیش‌تر از این انگاره ارزش‌یابی استفاده کرده‌اند (مانند محمودی ۱۳۹۷؛ محمودی و احمدی صفا ۱۳۹۳)، از لحاظ روایی و پایایی آن را تأیید کرده‌اند، پژوهش‌گران حاضر نیز برای اعتبارسنجی آن، با استفاده از روش کیفی، نظرهای انتقادی سه تن از کارشناسان زبان انگلیسی را جمع‌آوری و براساس آن تغییراتی جزئی نظیر تغییر در روش نوشتار یا حذف برخی گویه‌ها با محتوای تکراری را اعمال کردند. البته، متخصصان کلیت انگاره و تناسب آن با موقعیت مطالعه را تأیید کردند. علاوه‌براین، به‌منظور بررسی پایایی بخش کمی، آلفای کرونباخ (Cronbach alpha) محاسبه شد. پایایی این ابعاد از انگاره بیش‌تر از ضریب ۰/۷۰ بود که از نظر آماری قابل قبول است (جدول ۱).

جدول ۱. آزمون آلفای کرونباخ

بخش‌های انگاره	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ براساس آیتم‌های استاندارد	آلفای کرونباخ
ارزش‌یابی عینی	۲۳	۰/۸۷۱	۰/۸۷۱

۳.۳.۳ روند انجام پژوهش

نخست، با ارسال فرم رضایت‌مندی شرکت در مطالعه و نسخه‌ای از هر کتاب و بخش ارزش‌یابی عینی از انگاره برای تمامی ارزیابان، از ایشان درخواست شد تا پس از مطالعه دقیق و متفدانه کتاب‌ها، فرم‌های تکمیل‌شده ارزیابی را به‌همراه فرم رضایت‌مندی از طریق پست الکترونیکی برای این پژوهش‌گران ارسال کنند. باتوجه‌به این‌که برخی از بخش‌های انگاره (بخش الف و ج) به پاسخ‌های تشریحی نیاز داشت، یک تا دو روز پس از دریافت ایمیل حاوی اطلاعات مذکور، مصاحبه‌هایی در حدود بیست تا سی دقیقه به‌صورت تلفنی یا با اسکایپ صورت گرفت و با ضبط صدای ایشان، با طرح پرسش‌های تکمیلی سعی شد پاسخ کامل و بدون ابهام دریافت شود. البته، پیش از شروع مصاحبه، به ارزیابان اطمینان خاطر داده شد که پاسخ‌های ایشان به‌شکل کاملاً محرمانه نزد پژوهش‌گران محفوظ خواهد ماند.

۴.۳ نحوه تحلیل یافته‌ها

روش تحلیل طراحان انگاره مذکور و دیگر پژوهش‌گران در پژوهش‌های پیشین (مانند محمودی ۱۳۹۷؛ محمودی و احمدی صفا ۱۳۹۳) کاملاً به‌صورت کیفی بوده است، اما پژوهش‌گران حاضر، برای پیاده‌سازی اصول تحقیق آمیخته و به‌منظور حصول یافته‌های مطمئن‌تر و قوی‌تر، داده‌های به‌دست‌آمده را به‌صورت کیفی و کمی تحلیل کردند. باتوجه‌به این‌که بخش عمده داده‌های این پژوهش ماهیت کیفی داشتند، اصول تحقیق کیفی نیز براساس نظر دنزین و لینکولن (Denzin and Lincoln 2000)، از صاحب‌نظران تحقیق کیفی، مدنظر قرار گرفتند. به این ترتیب که رسیدن به نتیجه نهایی با استفاده از روش‌های القایی (inductive) و دریافتی (deductive) و با بررسی نقطه‌به‌نقطه دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان و بررسی تطابق آن‌ها با انگاره از پیش تعیین‌شده صورت می‌گیرد. شایان ذکر است در بخش دوم انگاره (ارزش‌یابی عینی) ابتدا امتیازی که هر ارزیاب به کتاب‌ها داده بود، با در نظر گرفتن ضرایب آن‌ها، که طراحان انگاره معین کردند، محاسبه شد. پس از آن، نتایج باتوجه‌به ویژگی‌های داده‌ها از نظر توصیفی و استنباطی به‌صورت آماری تحلیل شدند.

۴. یافته‌ها و تفسیر تحلیل کیفی و کمی داده‌ها

در این بخش، به منظور خودداری از تکرار هر مطلب در قسمت بحث و جلوگیری از پراکندگی نتایج، ضمن بیان تفصیلی نظرهای ارزیابان براساس انگاره ارزش‌یابی این پژوهش، به بحث درباره یافته‌ها و بررسی آن‌ها می‌پردازیم. هم‌چنین، با در نظر گرفتن اهمیت پای‌بندی به اختصار کلام و خودداری از زیاده‌گویی، گزیده‌هایی از نظر شرکت‌کنندگان به اطلاع خوانندگان ارجمند می‌رسد که به دلیل احترام به اصل رازداری، آگاهانه از افشای نام ارزیابان پرهیز شده است.

۱.۴ ارزش‌یابی توصیفی و کیفی

۱.۱.۴ ارزش‌یابی بیرونی (ارزش‌یابی شکلی)

۱.۱.۴.۱ مقدمه تخصصی: دیدگاه نویسندگان، ناشر، مخاطبان، و بافت کتاب

این کتاب، همانند دیگر کتاب‌های نسل قدیم سمت، مقدمه ندارد و فقط قسمت «سخن سمت» را دارد. با توجه به افست‌نشدن کتاب انگلیسی برای مشاغل پرستاری آکسفورد، در فایل‌های پی‌دی‌اف موجود در سایت‌های اینترنتی نیز، که تنها محتوای دست‌یافتنی در ایران است، مقدمه‌ای دیده نشد، اما پشت جلد کتاب اطلاعات خوبی از قبیل اهداف کتاب زبان‌آموز و کتاب راه‌نمای استاد، نوع و سطح زبانی مطالب، و هم‌چنین معرفی وب‌سایت ارائه شده است. به گفته ساراسنی (Saraceni 2013)، هدف از درج مقدمه درباره کتاب، علاوه بر فراهم‌آوری اطلاعات کلی درباره آن اثر، جلب‌نظر خواننده به محتوای کتاب پیش از خواندنش است. نظرهای ارزیابان ۱ و ۶ به این شرح است: «... این مسئله جلب‌نظر می‌کند که نویسنده‌ها یا ناشر در کتابی که بعد از نزدیک بیست سال باز هم چاپ شده است، هیچ احساس نیازی نمی‌کنند که برای رفع اولیه‌ترین کمبودهایش اقدامی کنند». «بهرتر بود مقدمه‌ای یا نوشته‌ای کوتاه شبیه به مقدمه داشت تا حداقل دانشجو و استاد را با اهداف و ویژگی‌هایش آشنا می‌کرد».

۲.۱.۴.۱ کتاب اصلی یا کمک‌آموزشی و سطح کتاب

کتاب سمت کتاب اصلی و بدون محتوای کمک‌آموزشی است. براساس سطح‌بندی مرحوم خانم طاهره صفارزاده، اولین مدیر گروه زبان انگلیسی تخصصی سمت، این کتاب

در سطح ۳ (تخصصی) قرار می‌گیرد که روی جلد نیز درج شده است، ولی به‌لحاظ سطح‌بندی زبانی مشخصه بارزی ندارد.

از سوی دیگر، کتاب آکسفورد با عنوان student's book (کتاب زبان‌آموز) و باتوجه‌به حجم زیاد مطالبش به‌منزله کتاب اصلی شناخته شد. سطح آن بر اساس تقسیم‌بندی چهارچوب رایج اروپایی (CEFR) در پشت جلدش A2 تا B1 درج شده که معادل پیش - متوسط است.

۳.۱.۱.۴ شکل و ظاهر کتاب

بر اساس نظر شرکت‌کنندگان، شکل و ظاهر کتاب سمت هم‌چون کتاب‌های قدیمی سیاه‌وسفید است و جذابیت بصری ندارد. گزیده‌ای از گفته‌های ارزیاب ۶، گویای این مطلب است: «هرچه [کتاب] سمت حال‌وهوای قدیمی‌اش را حفظ کرده، [کتاب] آکسفورد، از ابتدا تا آخر، پر از تصاویر رنگی انیمیشنی و واقعی است. جالب است که همه عکس‌ها حال‌وهوای بیمارستانی دارند و در بافت و موقعیت پرستاری‌اند».

اگرچه کتاب‌های سمت نوین با ایجاد کمی تغییرات ظاهری به‌سمت مصورشدن گام برداشته‌اند، بیش‌تر این رنگ‌ها و تصاویر تأثیر خاصی در یادگیری ندارند (خلیلی و دیگران ۲۰۲۲). این درحالی است که تصاویر کتاب آکسفورد خود بخشی از ابزار آموزشی‌اند و نظر بیش‌تر ارزیابان را به‌خود جلب کردند.

۴.۱.۱.۴ داشتن یا نداشتن بسته آموزشی

مسئله‌ای که نظر ارزیابان را به‌خود جلب کرد این بود که کتاب سمت فقط شامل یک کتاب آموزشی می‌شود، ولی کتاب آکسفورد علاوه‌بر کتاب اصلی آموزشی، کتاب راه‌نمای استاد، لوح فشرده، وب‌سایت ویژه دانشجویان، و وب‌سایت ویژه استادان نیز دارد. ارزیاب ۵ در این زمینه چنین اظهار نظر می‌کند: «کتاب راه‌نمای آکسفورد خودش یک طرح درس مفصل است و توضیحات کاملی درمورد اجزای گوناگون کتاب، هدف هر جزء، کارکرد آنها، و راه‌نمایی‌های لازم برای تدریس هر درس دارد».

علاوه‌براین، وجود لوح فشرده فایل‌های صوتی به‌همراه متن کاملشان نظر برخی ارزیابان، مانند ارزیاب ۸ را بسیار جلب کرد و نظر خود را این‌گونه بیان کرد: «سی‌دی آکسفورد خیلی خوب است. همه لیسینگ‌ها را دارد و ترنسکرپت آن‌ها هم داده شده

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۰۵

است. این هم به دانشجو کمک می‌کند و هم به استاد». شایان ذکر است هیچ‌یک از ارزیابان، با توجه به حجم زیاد تکالیف در هر دو کتاب، نیازی ندیدند از کتاب کار جداگانه استفاده کنند.

بیش تر منتقدان، از جمله محمودی (۱۳۹۷)، بر وجود بسته آموزشی حاوی کتاب استاد، کتاب کار، لوح فشرده، و وبسایت در کنار کتاب اصلی تأکید کرده‌اند. شاید دلیل این بی‌تفاوتی کتاب زبان تخصصی پرستاری سمت به دلیل آن است که استادان نیز وجود چنین کتاب‌های معمر با همان کیفیت قدیمی در سیستم آموزش زبان کشور را به فراموشی سپرده‌اند و بدون هیچ‌گونه مطالبه‌ای همان کتاب قدیمی را به دانشجویان معرفی می‌کنند. بی‌تردید، همان‌طور که لیونات (Livnat 2012) نیز اشاره کرده، ویرایش کتاب‌های آموزشی در بازه‌های زمانی معین از ضروریات آموزش موفق است.

در سوی دیگر، کتاب آکسفورد به‌غیر از کتاب کار جداگانه همه ملزومات دیگر را دارد. البته، ارزیابان معتقدند که با اتکا به انواع تمرین‌های موجود در کتاب اصلی، جای خالی کتاب کار جداگانه در این کتاب‌ها چندان محسوس نیست، ولی وجود راه‌نمای استاد، لوح فشرده، و تاحدی وبسایت ویژه کتاب از بایسته‌های چنین اثرهایی است (Howatt and Widdoson 2004) که همه در کتاب آکسفورد موجودند.

فایل‌های صوتی کتاب آکسفورد حال‌وهوای نیمه‌اصیل و بافت بیمارستانی دارند و گویندگان فایل‌ها فقط انگلیسی‌زبان مادرزاد نیستند و لهجه‌های غیربومی نیز در آن‌ها شنیده می‌شود که بنابه گفته کانپولات و دیگران (Canpolat et al. 2015)، این از دیگر نقاط قوت کتاب آکسفورد است که سعی می‌کنند دانشجویان را برای برقراری ارتباط معنی‌دار در آینده شغلی با گویندگان واقعی با لهجه‌های گوناگون آماده کنند.

۵.۱.۱.۴ نیازسنجی

ارزیابان به این موضوع توجه ویژه و ابراز کرده‌اند که اثری از انجام نیازسنجی برای نگارش هیچ‌یک از کتاب‌ها دیده نمی‌شود. کتاب سمت مقدمه نویسنده ندارد و در جایی هم به انجام نیازسنجی اشاره نشده است، حتی اگر فرض را بر آن بگیریم که نویسندگان کتاب در سال ۱۳۸۰، که این اثر را برای بار نخست به چاپ رساندند، به نیازهای روز آن زمان توجه کرده باشند و به تجربیات خود در جایگاه استادان تکیه کرده باشند، باز هم این پرسش به ذهن می‌رسد که آیا پس از حدود بیست سال نیازها تغییر نکرده‌اند و لزومی ندارد

نیازسنجی انجام شود؟ حال آن‌که هم اکنون باتوجه‌به وضع خطیر پرستاران و اهمیت آموزش صحیح زبان انگلیسی به ایشان و کاستی‌های زبانی موجود میان فارغ‌التحصیلان رشته پرستاری در درک و به‌کارگیری زبان انگلیسی، ضرورت انجام نیازسنجی توسط متولیان برنامه‌ریزی آموزشی رشته پرستاری دوچندان می‌شود (Rajabi and Farahian 2020).

۶.۱.۱.۴ تدریس واژگان

در همه دروس کتاب پرستاری سمت، که با متنی خواندنی شروع می‌شوند، تعداد محدودی از واژه‌ها در هر متن پررنگ‌تر چاپ شده‌اند، ولی در هیچ‌جا به معنا یا تلفظ آن‌ها اشاره نشده است. برخی تمرین‌های واژگانی در قالب پرسش‌های چهارگزینه‌ای دیده می‌شوند و در تمرین دیگر، بدون توضیحی درباره ساختار لغت، یک واژه و سه جمله با جای خالی داده شده و از دانشجویان خواسته شده است که شکل مناسب به‌لحاظ نقش واژه را در هر جمله بگذارند. در تمرین بعدی، کلوز تستی (cloze test) گذاشته شده است و واژه‌های صحیح باید در جای مناسب قرار بگیرند.

در پایان کتاب نیز جای فهرست واژگان، که باید شامل نقش هر واژه (مانند اسم، صفت، فعل، و غیره) و احياناً معنی انگلیسی به‌همراه جمله‌ای حاوی آن لغت یا تلفظ هر واژه با نشانه‌های آواشناسی باشد، خالی است.

در کتاب آکسفورد، در آغاز هر درس، معرفی واژگان به‌شکل جالبی در قالب فعالیتی معنامحور همراه با تصاویر معنادار و آموزشی انجام می‌شود و زبان‌آموزان ضمن انجام آن فعالیت با واژه‌های جدید نیز آشنا می‌شوند. در بیش‌تر درس‌ها، در قالب تمرین مجزایی همراه با فایل صوتی، به تلفظ واژه‌های جدید نیز اشاره شده است. نکته جالب دیگری که توجه ارزیابان را به‌خود جلب کرد این‌که کتاب آکسفورد بر به‌کارگیری این واژه‌های جدید در انجام تمرین‌های مربوط به مهارت‌هایی مانند شنیدار یا نوشتار تمرکز داشت که در بیش‌تر آن‌ها نیز به فعل‌ها یا کلماتی توجهی ویژه‌ای شده است که معمولاً در کنار این واژه‌های جدید (collocation) استفاده می‌شوند.

در پایان کتاب، فهرست لغات به‌ترتیب حروف الفبا دیده می‌شود که با نشانه‌های فونتیک برای همه صداها آغاز می‌شود. در زیر آن لغات با به‌کارگیری نشانه‌های آواشناسی، نقش اسمی، فعلی، و... هر کلمه و معنای انگلیسی هرکدام نیز آمده است.

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۰۷

کتاب پرستاری سمت، هم‌چون بسیاری از کتاب‌های سبک قدیم آموزش زبان، واژگان را فقط در قالب متن خوانش آورده، زیرا این کتاب صرفاً خوانش محور است و راه دیگری برای طرح واژگان ندارد. حال آن‌که در روش‌های نوین، اهمیت آموزش واژگان در قالب هر چهار مهارت اثبات شده است (Van de Wege 2018) و کتاب آکسفورد با دقت بسیار زیاد از این مسئله بهره برده است.

افزون بر این‌که مادامی‌که تلفظ صحیح واژه‌ها ارائه نشود، نمی‌توان انتظار درست خواندن آن‌ها را داشت و بی‌گمان اگر دغدغه ما، مدرسان زبان، کمی از خوانش به سمت شنیدار و گفتار هم معطوف شود، پرواضح است آشنابودن با تلفظ صحیح نه تنها خواندن، بلکه گفتن یا درک شنیدن را هم مختل می‌کند (Schmitt 2007).

۷.۱.۱.۴ اصل امانت‌داری

داخل کتاب سمت هیچ منبع درون‌متنی‌ای دیده نمی‌شود، ولی در صفحه پایانی کتاب فهرستی از منابع به صورت فرمت APA وجود دارد که همه منابع به دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ (۱۹۸۷-۱۹۹۷)، یعنی حدود ۲۴ تا ۳۴ سال پیش، مربوط‌اند. در کتاب بریتانیایی، در طول درس‌ها منبع خاصی مشاهده نمی‌شود، اما در صفحات پایانی، فهرستی از منابع، نه به صورت فرمت APA، بلکه به صورت ریزریز و خط‌به‌خط کتاب در هر جا که از منبعی خارجی استفاده شده است، به هم‌راه معرفی وب‌سایت‌های مرتبط به چشم می‌خورد.

باتوجه به پیشرفت‌هایی که هر روز در علم پرستاری حاصل می‌شود، مطالب بسیار جدید و جذابی برای آموزش تخصصی زبان به دانشجویان پرستاری وجود دارد. البته، برخی مطالب بسیار بنیادین و اساسی‌اند و هر قدر هم تغییر رخ دهد، در ماهیت و درستی آن‌ها هیچ خدشه‌ای وارد نمی‌شود، ولی مسئله این است که حتماً متون جای‌گزین به‌روزتر و کارآمدتری برای جای‌گزین کردن برخی از متون قدیمی این کتاب وجود دارد.

۸.۱.۱.۴ رعایت دستور زبان

از نظر استادان زبانی، هر دو کتاب در وضعیت مطلوب دستوری هستند و فقط دو تن از ارزیابان برخی اشتباهات تایپی در کتاب سمت مشاهده کرده بودند که از نظر ایشان قابل چشم‌پوشی‌اند.

۹.۱.۱.۴ سنجش یادگیری

گویه بعدی درباره سنجیدن میزان یادگیری صورت‌پذیرفته پس از تدریس است که با استفاده از تمرین‌ها و تکلیف‌های موجود در کتاب آموزشی انجام می‌شود. در این مجال، برای نمونه دیدگاه ارزیاب ۴ بیان می‌شود: «اگر بخواهم در مورد تمرین‌های دو کتاب نظری بدهم، تاجایی که من متوجه شدم هر دو کتاب تمرین‌های خیلی خوبی دارند و کاملاً هم متناسب با محتوا و متد تدریستان‌اند».

به تناسب نوع نگرش آموزش زبان، در هر دو کتاب قسمت‌های سنجش یادگیری مناسبی وجود دارند. در کتاب سمت، با توجه به این که صرفاً خوانش محور است، پس از هر متن تمرین‌هایی وجود دارد که راجع به درک مطلب و واژگان است و در همه درس‌ها به صورت یکسان تکرار می‌شوند. در کتاب آکسفورد، متناسب با تنوع نحوه ارائه و جنس مطالب، نوع تمرین‌ها و سنجش نیز متنوع است.

به باور ریچاردز و راجرز (Richards and Rodgers 2014)، آنچه مبرهن است این است که قسمت سنجش هر کتاب بازتابی از نحوه و محتوای تدریس آن است. الیس (Ellis 2015) نیز در این باره معتقد است یادگیری واقعی زمانی رخ می‌دهد که مغز زبان‌آموز در انواع فعالیت‌های پس از تدریس درگیر شود.

۲.۱.۴ ارزش‌یابی درونی (ارزش‌یابی محتوایی)

بر اساس اظهار نظر مبدعان این انگاره ارزش‌یابی، در این بخش میزان هم‌پوشانی کیفیت کتاب به لحاظ محتوایی، با اهداف پیش‌تر تعیین شده نویسنده یا ناشر، را تحلیل می‌کنیم.

۱.۲.۱.۴ پوشش مهارت‌های زبانی و تناسب با اهداف

همان‌طور که بارها اشاره شد، کتاب سمت هم‌چون بسیاری از کتاب‌های آموزش زبان در ایران و حتی جهان صرفاً خوانش محور است.

یکی از مهم‌ترین نکات در ارزیابی کتاب‌های آموزش زبان مسئله رویکردی کتاب در زمینه مهارت‌های چهارگانه زبانی است (Hinkel 2006). آموزش زبان انگلیسی به‌طور رسمی از کلاس هفتم، در سیزده‌سالگی، آغاز می‌شود و تا دوران دانشگاه و سه واحد زبان عمومی و بعد در بیش‌تر رشته‌ها دو واحد زبان تخصصی ادامه دارد، اما هم‌چنان شاهد ضعف بیش‌تر دانشجویان ایرانی در درک مطلب و به‌کارگیری زبان در مدارج بالاتر هستیم

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۰۹

(Rajabi and Farahian 2020). گفتنی است که آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌ها عبارت است از: تدریس مهارت خوانش، به‌خاطر سپردن فهرست‌های طولانی واژگان، تدریس پراکنده نکات گرامری، و ترجمه، حال آن‌که پژوهش‌های تازه نمایان‌گر یادگیری عمیق‌تر زبان در صورت بهره‌گیری از همه مهارت‌ها به‌طور هم‌زمان است (Howatt and Widdoson 2004) که کتاب آکسفورد دقیقاً با علم به این مسئله از همه مهارت‌ها به‌طور برابر بهره برده است. هرچند با توجه به گوهره تخصصی این درس، کتاب آکسفورد هم به‌دلیل هم‌وزنی همه مهارت‌ها باهم دچار اشکال است، زیرا دست‌کم، براساس سیاست آموزشی در ایران و در نظر گرفتن نیازهای دانشجویان ایرانی، مهارت خوانش در زبان تخصصی باید از مهارت‌های دیگر سنگین‌تر باشد.

۲.۲.۱.۴ ملاک‌های درجه‌بندی مطالب (ساختاری، کارکردی، و ارتباطی)

ملاک‌های درجه‌بندی دو کتاب باهم متفاوت‌اند. ارزیاب ۷ و ۳ در این باره چنین می‌گویند:

مطالب کتاب سمت صرفاً به‌صورت موضوعی کنار هم قرار گرفته‌اند و هرچند هر درس موضوعات مفیدی در حیطه عمومی پرستاری، و نه تخصصی، در خود جا داده است، تفاوت سطح زبانی بارزی ندارد، ولی آکسفورد فرق می‌کند. درس‌های اول به‌لحاظ موضوعی از مطالب آشناتر و ملموس‌تری مثل انواع شغل‌های حیطه درمانی و ابزارآلات پزشکی - پرستاری، که دانشجویان بیش‌تر با آن‌ها سروکار دارند، شروع می‌شود.

«آکسفورد از لحاظ گرامری از آسان، مثل زمان حال ساده و استمراری، شروع می‌شود و تا مسائل کمی سخت‌تر، مثل حال کامل یا جملات شرطی، پیش می‌رود».

این‌که مطالب موضوعی پیش می‌روند، به‌خودی‌خود ایراد خاصی محسوب نمی‌شود، زیرا در برخی برنامه‌های درسی موضوعی (thematic syllabus) مشابه این حالت اجرا می‌شود، البته اگر نگارندگان این دست کتاب‌ها بتوانند از تفاوت سطح پلکانی در درس‌هایشان استفاده کنند، شاید بیش‌تر مفید واقع شود (Williams 2017).

۳.۲.۱.۴ اصالت متون

ارزیابان در پی‌بردن به اصالت متون کتاب سمت به مشکل برخوردند، زیرا منابع درون‌متنی در کنار هیچ متنی نوشته نشده و فقط در پایان کتاب فهرست شده‌اند، اما کتاب

آکسفورد در انتهای کتاب، به ذکر خط‌به‌خط یا صفحه‌به‌صفحه مطالبی که در درس‌ها آورده، پرداخته است.

۴.۲.۱.۴ میزان تطابق تمرین‌ها و آزمون‌ها با سطح توانش زبانی و مطالب

تدریس شده

شرکت‌کنندگان بر این باور بودند که تمرین‌های هر دو کتاب با رویکرد همان کتاب و سطح توانش زبانی زبان‌آموز هم‌سو هستند. ارزیاب ۲ چنین شرح می‌دهد:

هر دو کتاب تمرین‌های خوبی دارند، اما در بعضی جاها، مثل جدول word formation [ساختار واژگان]، سمت بدون توضیحات اولیه از دانشجوها انجام بعضی تکالیف را خواسته که تکلیف خوبی است، اما من که سال‌هاست این کتاب را درس می‌دهم، مجبورم این جور مواقع خودم توضیح بدهم و با این کار، وابستگی دانشجو به استاد بیش‌تر می‌شود که خوب نیست.

حقیقتاً، من تمرین‌های سمت را به برخی از تمرین‌های آکسفورد ترجیح می‌دهم. من هر دو کتاب را درس دادم، ولی آکسفورد تمرین‌هایی دارد که از نظر من، وقت تلف کردن است، مثل پروژه‌هایش یا تمرین‌های speaking و حتی writing. من آن قسمت‌ها را در کلاس jump می‌کنم [انجام نمی‌دهم].

قطعاً مواجهه با چنین نکات ریزی برای بسیاری از استادان اجتناب‌ناپذیر است، ولی با ویرایش کتاب و وقع‌نهادن به نظر کاربران آن کتاب به‌سادگی قابل‌رفع‌اند.

۵.۲.۱.۴ توجه به سبک‌های یادگیری

باتوجه‌به این‌که نحوه ارائه مطالب و نوع تمرین‌ها در کتاب سمت یک‌سان‌اند، نمی‌توان ادعا کرد در این کتاب توجه خاصی به سبک‌های یادگیری افراد گوناگون شده است، ولی گویا کتاب آکسفورد به‌نوعی سبک‌های یادگیری را در نظر داشته و علاوه‌بر تدریسش، تمرین‌هایش را نیز بر همان اساس تدارک دیده است. اگر برای مثال، به چهار سبک یادگیری کلب (Kolb and Kolb 2005) و نوع فعالیت‌هایی که هر صاحب‌سبکی در انجامش موفق‌تر است نگاهی گذرا بیندازیم، تمرین‌هایی از نوع بحث گروهی، حل مسئله، و ایفای نقش را می‌بینیم که افراد با سبک فعال (activist) را مدنظر قرار داده‌اند یا تمرین‌هایی از نوع مصاحبه (در قالب فایل صوتی) که مخصوص افراد انعکاسی (reflectoe) است یا نقل‌قول از

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پرکاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۱۱

افراد حقیقی و بیان آماری که نظر افراد با سبک نظریه‌پرداز (theorist) را به خود جلب می‌کنند. در پایان، تکالیف از جنس مباحثه یا حل مسئله یا قسمت‌هایی از کتاب با عنوان Its my job (این شغل من است)، صاحبان سبک انجام‌گرا (pragmatist) را مجذوب خود می‌کنند (رحیمی‌نیا و دیگران ۱۳۹۵).

۶.۲.۱.۴ یادگیری خودخوان

با وجود این که سه‌تن از ارزیابان کتاب سمت را مناسب خودخوانی دانشجویان یافتند، دیگران بر این اعتقاد بودند که دانشجویان با سطح بالاتر زبانی می‌توانند به صورت خودخوان از متون آن بهره‌مند شوند یا دست‌کم در انجام برخی تمرین‌های کتاب به استاد نیازمندند. کتاب آکسفورد نیز برای خودخوانی به سطح مناسبی از توانمندی زبانی نیاز دارد، به‌ویژه اگر در درس‌های اول روال کار کتاب برای فراگیران مشخص شود، اما از نظر شش‌تن از ارزیابان، جای تدریس راهبردهای خواندن، یادگیری، و غیره در هر دو کتاب خالی است.

۷.۲.۱.۴ تفکر انتقادی و پرورش خلاقیت

از نظر همه ارزیابان، فرصت تفکر انتقادی یا پرورش خلاقیت با خواندن کتاب سمت، که حتی محتوای متونش متعلق به بیش از سه دهه پیش است و از ابتدا تا انتها در بیان متن‌ها و تمرین‌ها از روندی کاملاً یک‌سان پیروی می‌کند، وجود ندارد. اما در کتاب آکسفورد، حال و هوای تفکر و خلاقیت محتمل‌تر به نظر می‌رسد، زیرا هر درس مطالب، مهارت‌ها، و موضوعات کاملاً متنوع و به‌روز دارد، فایل‌های صوتی‌اش هم به صورت نیمه‌اصیل در محیط و بافت بیمارستانی‌اند، نوع تمرین‌ها و تمرکزش دگرگونه است، و تمرین‌های نوشتار، بحث، گفتار، و پروژه گروهی دارد.

۸.۲.۱.۴ انسجام علمی و منطقی بین مطالب

باتوجه به تحلیل داده‌ها، انسجام کلی هر دو کتاب باتوجه به اهداف ازپیش تعیین‌شده آن‌ها مناسب است. به گفته بیش از نیمی از ارزیابان، تفاوت قابل‌مشاهده در این دو کتاب این است که انسجام بین مطالب کتاب سمت بیشتر به شکل موضوعی (topical) است و همه متون، تمرین‌ها، و مثال‌های موجود در یک درس حول موضوعی واحد می‌چرخند،

درحالی‌که بخش‌های مختلف هر درس از کتاب آکسفورد از بُعد زبان‌شناسی کارکردگرایانه (functional linguistics) به هم مرتبط می‌شوند و نویسندگان سعی کرده‌اند تا موقعیت‌های به‌کارگیری واژگان و دستور زبان معرفی شده را در همه مهارت‌ها برای زبان‌آموزان فراهم کنند.

۹.۲.۱.۴ کارکرد مؤثر تصاویر در فرایند یادگیری

کتاب سمت هیچ‌گونه تصویری ندارد و این مطلب در گزیده‌های شرکت‌کنندگان در اولین گویه نیز بدیهی است، ولی از نظر ارزیابان، آنچه از بررسی تصاویر در کتاب آکسفورد دیده می‌شود این است که تصاویر نقش مهمی در انتقال مطالب ایفا می‌کنند و صرفاً به‌منزله تزئین نیامده‌اند.

۱۰.۲.۱.۴ هم‌خوانی فرهنگی

همه ارزیابان بر این نظر بودند که هر دو کتاب، حتی کتاب خارجی آکسفورد، هیچ‌گونه تقابلی با ارزش‌های ملی، فرهنگی، مذهبی، و جنسیتی ما ندارند.

۱۱.۲.۱.۴ تطابق کتاب با نظریه‌های یادگیری زبان و ارتباط کلامی و غیرکلامی

تدریس هم‌زمان همه مهارت‌های زبانی از کلیدی‌ترین نظریه‌های یادگیری زبانی است (Ellis 2015). چون کتابی مختص زبان تخصصی است، دلیل نمی‌شود مغز فراگیران را فقط مملو از خواندن متن، واژه، و ترجمه کنیم. نظریه مهم بعدی ارتباط‌محور بودن محتوا و روش تدریس است (Richards and Rogers 2014)، ولی مادامی که کتابی حدود شصت متن در اندازه و قالب‌های ثابت فراروی دانشجو قرار می‌دهد، به‌نظر می‌رسد نقش ارتباط را نادیده گرفته است و دانشجو در انزوا هم می‌تواند متون را بخواند.

در سال‌های گذشته، براساس تئوری‌های آموزش زبان، اهمیت یادگیری در فعالیت‌های گروهی بسیار پررنگ شده (Ellis 2015)، ولی در کتاب‌های قدیمی فعالیت گروهی تعریف نشده است. به‌منظور خودداری از گزاره‌گویی، به همین تعداد بسنده و اعلام می‌کنیم که کتاب آکسفورد از منظر نظریه‌ها در حیطه مقبولی قرار می‌گیرد، ولی کتاب سمت حتی در حوزه تئوری‌های خوانش نیز دچار مشکل می‌شود، زیرا پیش‌خوانش، خوانش، و پس‌خوانش از پایه‌ای‌ترین مسائل مطرح در تدریس خوانش‌اند که در این کتاب

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۱۳

پیش‌خوانشی وجود ندارد. بدون هیچ مقدمه‌ای، ناگهان فراگیران با متن مواجه می‌شوند. پیش‌خوانش بر اساس نظریه‌های اسکیماتا (Schemata) استوار است که از دهه‌ها پیش، اهمیت آن بر صاحب‌نظران آشکار است (Carrell and Eisterhold 2000). اگر از تقارن‌نداشتن کتاب سمت با تئوری‌ها می‌گوییم، گواه بر این نیست که کتاب آکسفورد ایدئال است. معمولاً، در زبان تخصصی سنگین‌ترین وزنه متعلق به مهارت خواندن است و در نظام آموزشی ایران این مسئله کاملاً هویداست. بنابراین، کتاب آکسفورد هم به تنهایی نمی‌تواند نیازهای زبانی دانشجویان را رفع کند.

۱۲.۲.۱.۴ کفایت آموزشی

اگر کتاب سمت هنوز قصد دارد در کلاس‌های درس دانشگاهی استفاده شود، باید کاملاً بنیادین و ریشه‌ای تغییر یابد. کتاب آکسفورد نیز شاید به‌تنهایی نتواند پاسخ‌گوی همه نیازهای زبانی دانشجویان باشد، زیرا بیش‌تر روی استفاده از زبان انگلیسی در محیط‌های شغلی متمرکز شده است، حال آن‌که زبان انگلیسی برای دانشجویان ایرانی بیش‌تر برای مطالعه مقالات، کتاب‌های انگلیسی، و همین‌طور نگارش آن‌ها به انگلیسی استفاده می‌شود.

۳.۱.۴ ارزش‌یابی کلی

به‌منظور بهبود وضعیت زبان تخصصی رشته پرستاری، لازم است تحولی اساسی در کتاب سمت ایجاد شود. بهتر است هم‌چون برخی از رشته‌های دیگر، که کتاب‌های سمت در مسیر سمت جدید گام برداشته‌اند، دست‌اندرکاران کتاب زبان پرستاری نیز به این احساس نیاز برسند که چاپ دوباره این کتاب، بدون اعمال تغییرات، دور از منطق علمی و آموزشی است. کتاب پرستاری آکسفورد در میان تمام آن‌چه در قفسه برای تدریس این درس موجود است، گزینه مناسبی است، اما به‌لحاظ در نظر گرفتن نیازها و محیط‌های مورد استفاده از زبان انگلیسی در ایران پیش‌نهاد می‌شود در کنار این کتاب از تعدادی متن اصیل و دانشگاهی نیز استفاده شود.

۲.۴ ارزیابی عینی و کمی

این قسمت از ارزش‌یابی شامل دو بخش ارزیابی ظاهری و محتوایی در مقیاس لیکرت با ضریب‌های گوناگون است.

۱.۲.۴ بررسی ظاهری اثر

این بخش از ارزش‌یابی عینی شامل چهار پرسش مرتبط با شکل ظاهری اثر است که در آن میانگین امتیازات اختصاص یافته به کتاب سمت ۲۳/۸۸ با انحراف معیار ۶/۳۳ و به کتاب آکسفورد ۴۱/۱۳ با انحراف معیار ۵/۸۱ بود. نتایج توصیفی بیان‌گر برتری کتاب آکسفورد بر کتاب سمت به لحاظ شکل ظاهری است، اما برای اطمینان از معنادار بودن این نتیجه میانگین‌ها مقایسه شدند.

به منظور تصمیم‌گیری درباره استفاده از آزمون پارامتریک یا غیرپارامتریک، نخست فرضیه توزیع نرمال داده‌ها توسط آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (Kolmogorov-Smirnov) بررسی شد و با حصول $p\text{-value} = 0/20$ و $0/16$ (به ترتیب برای میانگین امتیازات کتاب ایرانی و بریتانیایی پیش شرط پراکندگی نرمال داده‌ها تأیید شد. بنابراین، برای مقایسه میانگین امتیازات ظاهری دو کتاب، از آزمون t برای گروه‌های وابسته (paired-samples t-test) استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲. مقایسه میانگین امتیازات ظاهری دو کتاب

میانگین	انحراف معیار	t	df	p-value
سمت - آکسفورد	۱۱/۴۶	-۴/۲۵	۷	۰/۰۰۴

بین میانگین امتیازاتی که از نظر بررسی ظاهری اثر به کتاب سمت و آکسفورد داده شده است، اختلاف معناداری وجود دارد ($t(7) = -4.25$ و $p\text{-value} \leq 0/05$). این نتیجه تأییدکننده نتایج توصیفی به دست آمده است.

۲.۲.۴ بررسی محتوایی اثر

در این بخش از ارزیابی عینی با نوزده گویه، همانند بخش قبل، در ابتدا نتایج تحلیل توصیفی امتیازات این بخش ارائه می‌شوند. میانگین (انحراف معیار) امتیازات محاسبه شده برای کتاب سمت (۱۵) ۱۱۲/۲۵ و برای کتاب آکسفورد (۲۰/۰۱) ۱۸۶/۵ بود. پیش از بررسی آماری این میانگین‌ها، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بار دیگر انجام شد و نتیجه آن مؤید نرمال بودن پراکندگی داده‌های مربوط به کتاب سمت ($p\text{-value} \leq 0/12$) و آکسفورد ($p\text{-value} \leq 0/20$) بود. این بار نیز پژوهش‌گران از آزمون t برای گروه‌های وابسته (paired-samples t-test)

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۱۵

استفاده کردند. همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، تفاوت میان میانگین امتیازات دو کتاب از لحاظ تحلیل آمار استنباطی نیز معنادار بود ($t(7) = -6.24$ و $p\text{-value} \leq 0.05$).

جدول ۳. مقایسه میانگین امتیازات محتوایی دو کتاب

میانگین	انحراف معیار	t	df	p-value
سمت - آکسفورد	۷۴/۲۵	۳۳/۶۳	۶/۲۴	۰/۰۰۰

نتایج به دست آمده از تحلیل کمی میزان زیاد مقبولیت کتاب آکسفورد را در برابر کتاب سمت برای تدریس در کلاس‌های زبان انگلیسی تخصصی نشان می‌دهد. این نتیجه تا حد زیادی تأییدکننده نظریاتی است که ارزش‌یابان رشته زبان انگلیسی در بخش اول انگاره در قالب مصاحبه مطرح کردند و کتاب آکسفورد را، هم از نظر ظاهری و هم از نظر محتوایی، بهتر و کاربردی‌تر از کتاب سمت یافتند، گرچه کتاب آکسفورد نیز خالی از اشکال نیست.

۳.۴ ارزش‌یابی کیفی محتوایی متون توسط متخصصان پرستاری

در این بخش، داده‌های کیفی را تحلیل می‌کنیم که از پاسخ ارزیابان متخصص رشته پرستاری به پنج پرسش طراحان انگاره و از طریق مصاحبه به دست آمده است.

۱.۳.۴ اعتبار علمی و روزآمدی منابع

از نظر این ارزیابان، باین که متون کتاب سمت به‌طور عمومی برای رشته پرستاری قابل قبول‌اند، روزآمد نیستند و اعتبار منابع آن به‌حدود سه دهه گذشته برمی‌گردد و قطعاً جای‌گزینی آن‌ها با متون روز ارجح است.

۲.۳.۴ هم‌خوانی محتوای متون با یافته‌های جدید علمی

درباره این موضوع، یکی از شرکت‌کنندگان چنین می‌گوید:

به‌هیچ‌وجه نمی‌توان گفت که متن‌های کتاب با یافته‌های جدید هم‌خوان هستند، چون متن‌ها برای سی سال پیش هستند، اما باید قبول کنیم بعضی مسائل هیچ‌وقت کهنه نمی‌شوند. چیزهایی که به اصول پرستاری مربوط‌اند، همیشه هستند. پس، بسیاری از متن‌ها حرف‌های خوبی دارند.

درست است که روزآمدی در تهیه کتاب‌های زبان انگلیسی بسیار مهم است، اما همان‌طور که مشاهده شد، گاه تدریس مطالب بنیادی یک رشته به زبان انگلیسی نیز نقش کلیدی ایفا می‌کند.

۳.۳.۴ چینه متون

این گروه از ارزیابان، هم‌چون استادان زبان انگلیسی، معتقد بودند که در کتاب سمت چینش متون به درجه سختی آن‌ها از لحاظ انگلیسی ارتباطی ندارد و فقط سعی شده است موضوعات کلی‌تر در درس‌های اول آورده شوند.

۴.۳.۴ مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف کتاب از نظر محتوای تخصصی

از نظر ارزیابان، براساس تجربه و شناخت ایشان از محیط آموزشی دانشگاهی، اهداف، و نیازهای دانشجویان ایرانی، کتاب زبان تخصصی آکسفورد هرچند مطالب جذاب‌تر، کاربردی‌تر، و به‌روزتری دارد، به‌تنهایی مناسب استفاده در کلاس‌های زبان تخصصی کشور نیست، زیرا بیش‌تر بر استفاده انگلیسی در محیط‌های شغلی تمرکز دارد، درحالی‌که درصد بسیار کمی از دانشجویان در آینده در چنین محیط‌هایی قرار خواهند گرفت. دلیل دیگری که دو تن از ارزیابان به آن اشاره کردند، ناکافی بودن حجم مطالب مربوط به مهارت خوانش است، زیرا از نظر ایشان، دانشجویان در مقاطع بالاتر تحصیلی به مهارت خوانش بیش‌تر از هر مهارت دیگری نیاز خواهند داشت. ناگفته نماند این نکته در برخی مطالعات نیازسنجی دانشجویان علوم پزشکی (Sattarpour and Khalili 2019) نیز مشاهده شده است.

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، با رویکردی انتقادی - مقایسه‌ای، کتاب‌های زبان انگلیسی برای دانشجویان پرستاری سمت و انگلیسی برای مشاغل پرستاری آکسفورد با استفاده از انگاره ارزش‌یابی محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳) توسط گروهی از استادان زبان انگلیسی و پرستاری ارزش‌یابی شدند. نتایج حاصل از تحلیل یافته‌های کیفی و کمی به‌تفصیل در بخش‌های پیشین اعلام و تفسیر شدند. آنچه مسلم است این‌که اگرچه تهیه و تدوین کتابی برای اولین بار ارزش‌مند است، اما سخن ما این است حال که این کتاب هنوز محبوب کلاس‌های درس است، چرا با کمی صرف وقت و توجه ارتقا نیابد و با مطالب روز هم‌خوان نشود؟

بررسی مقایسه‌ای دو کتاب پر کاربرد زبان تخصصی ... (سیمین ستارپور و دیگران) ۲۱۷

وقت آن رسیده است که نگرش و انتظارات خود را از تدریس و یادگیری زبان تغییر دهیم و با مسیر جهانی هم‌سو شویم؛ آن‌هم در دوره‌ای که بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها به‌منظور ارتقای سطح هر دانشگاه حرف اول را می‌زند. البته، ارتقای کتاب موجود یکی از راه‌هاست و این‌که بتوانیم محتوای درخور دانشجویانمان را تولید کنیم، بسیار ارزنده است، ولی گاه بسیار مفید خواهد شد که کتاب‌های معتبر جهانی مانند پرستاری ۱ و ۲ آکسفورد در کشورمان افست شوند.

آن‌چه در این پژوهش خواندید، حاصل تلاش گروه کوچکی از استادان دانشگاهی بود و قطعاً اگر چنین اقداماتی با حضور تعداد بسیاری از استادان کشور و متولیان برنامه‌ریزی دروس دانشگاهی انجام شود، نتایج بسیار تعمیم‌پذیرتر و کامل‌تر خواهند بود. امید نگارندگان مقاله حاضر این است که با طرح چنین مسائلی تلنگری زده شود تا آموزش زبان کشورمان رو به جلو به‌پیش رود.

کتاب‌نامه

- خلیلی، آصف، سیمین ستارپور، و مریم زین‌العابدینی (در دست چاپ)، «ارزش‌یابی کتاب زبان انگلیسی برای دانشجویان پزشکی از نسل نوین کتاب‌های انتشارات سمت از نظر استادان زبان انگلیسی و پزشکی»، فصل‌نامه توسعه آموزش جندی‌شاپور/اهواز.
- رحیمی‌نیا، حوریه، الهه رحیمی‌نیا، و غلامرضا شریفی راد (۱۳۹۵)، «بررسی مراحل و سبک‌های یادگیری براساس تئوری کلب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم»، مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی، س ۹، پیاپی ۲۴.
- کیهانی، علیرضا و دیگران (۱۳۸۰)، انگلیسی برای دانشجویان رشته پرستاری، تهران: سمت.
- محمودی، محمدهادی (۱۳۹۷)، «نقدی بر کتاب انگلیسی برای دانشجویان مهندسی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، س ۱۸، ش ۸.
- محمودی، محمدهادی و محمد احمدی صفا (۱۳۹۳)، «ارزش‌یابی الگو - محور کتاب‌های انگلیسی برای اهداف خاص (ESP)»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، س ۱۴، ش ۳.

Anthony, L. (2018), *Introducing English for Specific Purposes*, New York: Routledge.

Bosher, S. (2008), *English for Nursing Academic Skills*, Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.

- Bosher, S. (2013), "English for Academic Purposes", in: *The Handbook of English for Specific Purposes*, B. Paltridge and S. Starfield (eds.), Boston: Wiley-Blackwell.
- Canpolat, M. et al. (2015), "Active Listening Strategies of Academically Successful University Students", *Eurasian Journal of Educational Research*, vol. 60.
- Carrell, P. L. and J. C. Eisterhold (2000), "Schema Theory and ESL Reading Pedagogy", in: *Interactive Approaches to Second Language Reading*, P. Carrell, J. Devine, and D. Eskey (eds.), Cambridge: Cambridge University Press.
- Charles, M. (2013), "English for Academic Purposes", in: *The Handbook of English for Specific Purposes*, B. Paltridge and S. Starfield (eds.), Boston: Wiley-Blackwell.
- Cohen, B. J. (2008), *Medical Terminology: An Illustrated Guide*, Philadelphia: Wolters Kluwer.
- Creswell, J. W. and P. Clark (2007), *Designing and Conducting Mixed Methods Research*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Denzin, N. K. and Y. S. Lincoln (2000), "The Discipline and Practice of Qualitative Research", in: *The Handbook of Qualitative Research*, N. K. Denzin and Y. S. Lincoln (eds.), London: Sage.
- Ebadi, S. and Z. Naderifarjad (2015), "Evaluation of EAP Textbooks: A Comparison Between SAMT English for Medical Students and Oxford English for Career", *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, vol. 2, no. 3.
- Ellis, R. (2015), *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford: Oxford University Press.
- Flowerdew, L. (2013), "Needs Analysis and Curriculum Development in ESP", in: *The Handbook of English for Specific Purposes*, B. Paltridge and S. Starfield (eds.), Boston: Wiley-Blackwell.
- Gholami, J. and M. Zeinolabedini (2017), "Peer-to-Peer Prescriptions in Medical Sciences: Iranian Field Specialists' Attitudes Toward Convenience Editing", *English for Specific Purposes*, vol. 45.
- Grice, T. (2009), *Oxford English for Careers: Nursing 1*, Oxford: Oxford University Press.
- Hinkel, E. (2006), "Current Perspectives on Teaching the Four Skills", *TESOL Quarterly*, vol. 40, no. 1.
- Howatt, A. P. R. and H. G. Widdowson (2004), *A History of English Language Teaching*, Oxford: Oxford University Press.
- Hutchinson, T. and E. Torres (1994), "The Textbook as Agent of Change", *ELT Journal*, vol. 48.
- Kolb A. Y. and D. A. Kolb (2005), *Learning Style Inventory, Version 3.1 Technical Specifications*, Boston: Hay Group, Hay Resource Direct.
- Livnat, Z. (2012), *Dialogue, Science, and Academic Writing*, Philadelphia, John Benjamins.
- Rahimy, R. (2008), *ESP An Evaluation of Available Textbooks: Medical Terminology*, Available at: <http://www.esp-world.info/Articles_17/PDF/Ramin_Rahimy.pdf>.
- Rajabi, Y. and M. Farahian (2020), "Investigating Instructors' Expectations of ESP for B.A. Students of Nursing", *Jundishapur Education Development Journal*, vol. 11, no. 4.

- Richards, J. C. and T. S. Rodgers (2014), *Approaches and Methods in Language Teaching* Cambridge: Cambridge University Press.
- Saraceni, C. (2013), "Adapting Courses: A Personal View", in: *Developing Materials for Language Teaching*, B. Tomlinson (ed.), London: Bloomsbury.
- Sattarpour, S. and A. Khalili (2019), "Exploring the Present and Target Academic English Language Needs of Iranian Undergraduate Students: A Case at Tabriz University of Medical Sciences", *Research and Development in Medical Education*, vol. 8, no. 2.
- Schmitt, N. (2007), *Vocabulary in Language Teaching*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Shahidipour, V. and M. H. Tahririan (2017), "Evaluation of Newly Developed EAP Textbooks for the Students of Medicine Published by SAMT", *Journal of Modern Research in English Language Studies*, vol. 4, no. 4.
- Sheldon, L. E. (1988), "Evaluating ELT Textbooks and Materials", *ELT Journal*, vol. 42
- Tomlinson, B. (2013), "Materials Evaluation", in: *Developing Materials for Language Teaching*, B. Tomlinson (ed.), London: Bloomsbury.
- Tomlinson, B. and H. Masuhara (2017), *The Complete Guide to the Theory and Practice of Materials Development for Language Learning*, Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Van de Wege, M. (2018), "Teaching Strategies for Independent Vocabulary Development Teaching Vocabulary", *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*.
- Williams, R. C. (2017), *Exploring Vacation and Etiquette Themes in Social Studies, Primary Source Inquiry for Middle and High School*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی